

PRIMERJALNO USTAVNO PRAVO FDŠ

Nosilec: prof. dr. Arne Marjan Mavčič
Nova vas 23A, 4205 Preddvor
Tel.: +386 (0) 4 255 60 10
Faks: +386 (0) 255 60 11
GSM: +386 (0)40 255 399
Email: amavcic@concourts.net
Internet: www.concourts.net

Datum: december 2009

Prilagojen: dodiplomski, I. stopnja, izbirni predmet: 20 ur predavanja, 20 ur vaje
KT: 3

Prilagojen: podiplomski, II. stopnja, Mednarodne in diplomatske študije, Strokovni magisterij: obvezni predmet: 30 ur predavanja in vaje
KT: 10

Lokacija: Študijski center Brdo; Študijski center Maribor

Predavanja temeljijo na prikazu materije s sodobnimi računalniško podprtimi vizualnimi sredstvi.

Vaje:

- primerjava strukture Ustave RS s strukturami tujih ustav (www.concourts.net; www.oefre.unibe.ch/law/icl/index.html)
- primerjava odločitve v postopku ustavne pritožbe Ustavnega sodišča Slovenije (www.us-rs.si) s sorodno odločitvijo tujega ustavnega sodišča in Evropskega sodišča za človekove pravice (www.echr.coe.int/ ali www.idcse.nuk.si)

Gostujoči profesorji: Pravne fakultete Univerz Giessen, Udine, Trento, Riga

Predmet študentom predstavi celovit pregled na objekte, metode primerjalnega ustavnega prava, institucije in druge prvine ustavnih oziroma pravnih sistemov, kjer obravnava oblike vladavine, državnih ureditev, državnih oblasti, lokalno samoupravo, ustavno sodstvo in druge temeljne značilnosti oziroma sestavine ustave. Dalje, predmet študentom posebej predstavi izbrane ustavne sisteme in njihovo temeljno ureditev.

Predmet omogoča študentom širše in poglobljeno znanje o ustavnih oziroma pravnih sistemih v svetu. Gre za kombinacijo nacionalnega in primerjalnega prava. Kot nadgradnja študija o nacionalnem ustavnem oziroma pravnem sistemu primerjalna metoda seznanja študente z ureditvami drugih držav, izhajajoč iz posebnosti po posameznih svetovnih regijah in upoštevajoč značilne tipe pravnih oziroma ustavnih sistemov. **S procesom globalizacije in razvojem komunikacij namreč postaja primerjalni pristop condicio sine qua non sodobnega pravnega strokovnjaka. S takšnim pristopom se pravniki srečujejo tako v državni upravi kot v gospodarstvu, pa tudi v sodstvu in odvetništvu. Namen te znanstvene stroke je prispevati k bolj učinkovitemu pravnikovemu v okviru globalnega pravnega okolja.**

Temelji pravnega oziroma ustavnega sistema se izražajo predvsem v nacionalnih ustavnih normah in načelih. Upoštevati pa je treba, da tuji ustavni oziroma pravni sistemi ter pravo mednarodnih povezav, kot na primer, pravo Sveta Evrope in pravo Evropske unije, močno vplivajo na slovenski nacionalni pravni sistem. Čeprav nacionalni ustavni oziroma pravni sistemi s tradicijo kot so ameriški, kanadski, francoski in nemški, lahko na prvi pogled pomenijo nekakšne vzorce pri iskanju sistemskih rešitev, pa novejšega ustroja pravnih oziroma ustavnih sistemov v tako imenovanih državah nove demokracije in njihovega vpliva pri celovitem prikazu obravnavanega področja tudi ni mogoče prezreti.

Gre za temelje in elemente nacionalnega javnega prava, kot se izražajo v ustavnih načelih in določbah, ki jih ni več mogoče obravnavati brez določene razgledanosti v okviru mednarodnega konteksta. Namen primerjalnega pristopa je torej seznaniti študente z najpomembnejšimi temeljnimi elementi, ki so skupni ustavnim sistemom, in na ta način pojasniti nacionalne variacije ter začrtati nekatere razvojne usmeritve. Ni treba posebej poudarjati, da se vsakokrat upoštevata tudi konkretno politično okolje in njegov pomen pri razvoju ustavnega prava. **Ustavni sistemi so postali v stoletju neposredne globalne komunikacije zelo občutljivi na vplive drugih sistemov. Primerjalni pristop omogoča zainteresiranemu, da z občutkom sodeluje pri razpravah o razvoju posameznega sistema, v katerem sicer biva in deluje, ter da razume trenutne in mogoče bodoče razvojne tendence. Globalizacija in eksplozija informacij sta nas torej pripeljali do točke, ko popolno znanje o enem nacionalnem ustavnem sistemu pomeni nepopolno znanje; primerjalna perspektiva je postala nujnost.**

Študij je usmerjen v kombinacijo teorije s prakso. Poleg spoznavanja domačih in tujih ustavnih besedil oziroma pravnih sistemov praktično delo s študenti vključuje vaje v analizi ustreznih nacionalnih sistemov in njihovo primerjavo z veljavnim slovenskim sistemom.

STRUKTURA PREDMETA

Uvod: Splošna predstavitev primerjalnega ustavnega prava

Primerjalno pravo je intelektualna disciplina v svojem upravičenem pomenu besede, je nekaj drugega kot samo študij tujih sistemov, oziroma pregled svetovnih ustavnih oziroma pravnih sistemov ali primerjava posameznih pravil ali pravnih vej med dvema ali več sistemi – je torej študij razmerij med enim ustavnim oziroma pravnim sistemom in njegovimi pravili v razmerju do drugega. Naravo kakršnegakoli takšnega razmerja, razloge za podobnosti in razlike, je mogoče odkriti v prvi vrsti le s študijem zgodovine sistemov ali pravil.

Gre za primerjavo med temeljnimi pojmi in instituti evropskih in izvenevropskih ustavnih sistemov. Gre za pridobitev znanja o nastajanju ustave – ustavodajne funkcije. V okviru ustavodajne funkcije se obravnavajo tudi zgodovinske tradicionalne rešitve. Nepogrešljive so rešitve tako ameriške kot francoske revolucije, pa tudi poznejše rešitve, ki so sledile drugim podobnim nacionalnim ustavnim krizam. Nepogrešljiv je pregled pojmovanj o uravnovešanju, strukturi in mehanizmu posameznih oblik vladavin ter temeljnih konceptov mednarodne sodne prakse in nacionalne (ustavno)sodne prakse s področja varstva človekovih pravic. Pomembno je temeljno primerjalnopravno razumevanje pojmov in institutov kot so torej: delitev oblasti, federalizem, ustavodajna funkcija, univerzalni, regionalni in značilni nacionalni sistemi varstva ustavnih pravic. Kot eno značilnih področij, na katerem se odražajo vplivi različnih nacionalnih sistemov, se posebej obravnava ustavnosodno varstvo, izhajajoče iz posameznih modelov sodne presoje ustavnosti.

Študenti se seznanijo s primerjalnim ustavnim pravom oziroma z ustavno primerjavo kot pravno znanstveno vejo, katere namen je klasifikacija sistemov v svetu v nekaj velikih skupin. Takšna primerjava ima namen, da zna študent:

:

- **sistematično opredeliti vodilne koncepte, ki so se razvili med zgodovinskim razvojem;**
- **ugotavljati zunanje spremenljivke, kot so zgodovinske razlike, socialno ekonomska ter politična kultura in zgodovina, mednarodni in regionalni vplivi;**
- **razumeti značilnosti posameznih nacionalnih sistemov;**
- **razumeti prepletanje in medsebojne vplive nacionalnih ustavnih sistemov.**

I. Prvi blok:

Prvi del

Ideja konstitucionalizma (elementi konstitucionalizma, klasični sistemi konstitucionalizma, ustavne reforme – posebej v novih demokracijah)

Drugi del

Sodna in ustavnosodna presoja ustavnosti (judicial and constitutional review), sistemi in modeli.

1. Pojem in razvoj presoje ustavnosti (pojem presoje ustavnosti, razvoj presoje ustavnosti v svetu, opredelitev ustavnega sodstva, pomen sodne presoje ustavnosti, primerjalna ureditev ustavnega sodstva)
2. Sistemi presoje ustavnosti (zunajsodni in sodni sistem, ameriški model, evropski model, mešani model, francoski model, New Commonwealth model, drugi modeli presoje, sistemi brez sodne presoje ustavnosti)
3. Oblike presoje ustavnosti (preventivna in represivna presoja, konkretna in abstraktna presoja, vrste in pravna narava ustavnosodnih odločitev, federalizem in ustavno sodstvo)
4. Mednarodne povezave organov sodne presoje ustavnosti

II. Drugi blok:

Prvi del

1. Zgodovinsko poreklo ustavnih sistemov
2. Razvoj
3. Materialni pojem pravnega oziroma ustavnega sistema
4. Socialno ekonomski vzroki nastajanja pravnih sistemov in nastajanja ustavnih sistemov v obliki pisanih ustav
5. Posamezne skupine sistemov
 - 5.1 Zgodovinska razvrstitev
 - 5.2 Geografska razvrstitev in geografski poreklo sistemov
 - 5.3 Temeljne značilnosti posameznih sistemov
 - 5.3.1 ZDA
 - 5.3.2 Velika Britanija
 - 5.3.3 Nemčija

- 5.3.4 Švica
- 5.3.5 Nove demokracije
- 5.3.6 Afrika
- 5.3.7 Azija
- 5.3.8 Srednja in Južna Amerika
- 5.3.9 Avstralija

6. Metode pri proučevanju sistemov

- 6.1 Pravni pristop
- 6.2 Sociološki pristop
- 6.3 Zgodovinski razvoj: stare in nove primerjalne študije, proces globalizacije, vplivi preobrazbe pravnih sistemov v devetdesetih letih 20. stoletja)

7. Vrste sistemov, s posebnim ozirom na strukturo sistema

- 7.1 Pisane in nepisane ustave
- 7.2 Pisane in dokumentarne ustave
- 7.3 Kodificirane in nekodificirane ustave
- 7.4 Čvrste in gibke ustave
- 7.4 Teritorialna organizacija oblasti v državah z unitarno in federativno strukturo

8. Kompleksno gledanje na ustavo

9. Kršitve ustave, ustavne tranzicije, prevzemanje ustavnih besedil kot vzorcev in transplantacije ustav

- 10. Prelomni trenutki in tranzicija
- 11. Utrjevanje sistema: sodišča in demokracija

Drugi del

1. Nacionalna pravna oziroma ustavna ureditev in njene sestavine, primerjalne relacije do tujih sistemov

2. Posebnosti posameznih tipov ureditev

2.1 Materialni vidik (vsebinske posebnosti urejanja posameznih ustavnih institutov v nacionalnih sistemih)

2.2 Formalni vidik (posebnosti oblike ustavnih besedil)

3. Sistem in ustava v formalnem smislu

4. Odstopanje od elementov ustave v formalnem smislu

5. Viri ustavnega prava

5.1 Nacionalni viri

5.2 Mednarodni viri

5.3 Hierarhija: ustava, ustavni zakon, zakoni in drugi splošni akti, mednarodni dokumenti, sodna praksa, ustavne tradicije in običaji, teorija, splošna pravna načela, morala.

6. Oblikovanje ustavnega besedila, koncepti, modeli (Blaustein, www.oefre.unibe.ch/law/icl/index.htm)

III. Tretji blok:

1. Človekove pravice s primerjalnega vidika

2. Nacionalno varstvo.

2.1 Formalno varstvo (redno sodstvo, posebno sodstvo, ustavno sodstvo).

2.2 Neformalno varstvo (ombudsman, nevladne organizacije itd.)

3. Mednarodno varstvo:

3.1 Univerzalno varstvo (Organizacija združenih narodov).

3.2 Regionalno varstvo (Evropska konvencija o človekovih pravicah, Evropsko sodišče za človekove pravice, Listina o temeljnih pravicah Evropske unije, Interameriško sodišče za človekove pravice; Afriško sodišče za človekove pravice; Mednarodno sodišče za človekove pravice po Daytonskem sporazumu (BiH))

4. Vpliv mednarodnega varstva na nacionalno varstvo

IV. Četrty blok:

1. Primerljivost pravnih oziroma ustavnih sistemov

2. Raven primerljivosti pravnih oziroma ustavnih sistemov

3. Primerjalne metode:

3.1 nižje ravni: empirični opis, zgodovinska razlaga.

3.2 višje ravni: tematska primerjava.

4. Zgodovinska metoda: Pravni/ustavni sistemi so produkt zgodovine in jih je mogoče razložiti le s številnimi zgodovinskimi faktorji.

5. Institucionalna metoda: Pravni/ustavni sistemi so kvalificiran politično pravni pojav.

6. Ideološka metoda: Sisteme je mogoče ocenjevati na podlagi bolj ali manj skladnega zbira vrednot in norm.

7. Funkcionalna metoda: Sistemi so eden od številnih pojavov v družbi in so hkrati element sociološko političnega sistema.

8. Strukturno funkcionalna metoda: Kot drugi pojavi, so sistemi eden od determinant strukture družbe in hkrati je tudi struktura ena od determinant sistemov.

9. Sistemska metoda: se ukvarja s problemi političnih in pravnih relacij v okviru konkretnih sistemov.

Oblike dela:

Frontalna oblika poučevanja

Delo v manjših skupinah oz. v dvojicah

Samostojno delo študentov

e-izobraževanje : oprema: predavanja potekajo neposredno z interneta, ustrezna računalniška in projekcijska oprema

Metode (načini) dela:

Razlaga

Razgovor/ diskusija/debata

Delo z besedilom (oblikovanje posameznih vlog za varstvo pravic)

Proučevanje primera

Druge vrste nastopov študentov (male seminarske naloge)

Reševanje nalog

Vključevanje gostov iz prakse

Literatura:

Temeljna:

Blanpain, Roger, International encyclopaedia of laws, Constitutional law, The Hague, London, Boston, Kluwer Law International (suppl.)

Blaustein, Albert P., Framing the Modern Constitution: A Checklist, A Philadelphia Constitution Foundation Book, Rothman and Co., Littleton, Colorado 80127, 1994

Blaustein, Albert P. /Sigler Jay A., Constitutions That Made History, Paragon House Publishers, New York, 1988

Bulletin on Constitutional Case-Law, Special Editions, 94-, Secretariat of the Venice Commission/Council of Europe, Strasbourg

Mavčič, Arne, Primerjalno ustavno pravo – pravo človekovih pravic, založba Pasadena, Ljubljana, 2002

Dodatna:

Cappelletti, Mauro, The History and Contemporary Expansion of Judicial Review in the Contemporary World, 25-32, 36-42 (1971), str. 3

Finer, S.E., Vernon Bogdanor, Bernard Rudden, Comparing Constitutions, Clarendon Press, Oxford, 1995

Grad, Franc, Kristan, Ivan, Perenič, Anton, Primerjalno ustavno pravo, Pravna fakulteta, Ljubljana, 2004

Harutunyan, G., Mavčič Arne, The Constitutional Review and its Development in the Modern World (A Comparative Constitutional Analysis), Yerevan-Ljubljana, 1999

Jackson, Vicki C./Tushnet, Mark, Comparative Constitutional Law, University Casebook Series, New York, Foundation Press, 1999

Mavčič, Arne, Slovenian Constitutional Review, Its Position in the World and its Role in the Transition to a New Democratic System, Nova Revija Ljubljana, december 1995, Phare/Tacis Programm

Mavcic, Arne, The Constitutional Review, BokWorld Publications, Den Bosch, The Netherlands, 2001; elektronska verzija objavljena na www.concourts.net

Rupnik, Janko, Ustavnost, demokracija in politični sistem, Založba Obzorja, Maribor, 1975

Sajo, Andras, Limiting Government, An Introduction to Constitutionalism, CEU Press, Central University Press, Budapest, 1999

Smith, Eivind, Constitutional Justice Under Old Constitutions, Kluwer Law International, 1995

Van Maarseveen, Henc, Van der Tang, Ger, Written Constitutions (A Computerized Comparative Study), Oceana Publications Inc., New York, Sijthoff and Nordhoff, Netherlands, 1978

Venter, Francois, Constitutional Comparison, Kluwer International, Juta, 2000

Spletne strani/Internet:

www.us-rs.si s povezavami

www.concourts.net s povezavami

www.lib.Uchicago.edu/~llou/conlaw.html

Zbirka ustav: ICL (www.oefre.unibe.ch/law/icl/index.html)

<http://confinder.richmond.edu/confinder.html>

CD-ROM (CODICES, Venice Commission)

Temeljno študijsko gradivo

Temeljno (fiksno) gradivo s strukturo predmeta in vizualnimi predstavitvami je dosegljivo na www.concourts.net

Sprotno študijsko gradivo (s spremenljivo vsebino, ki se sproti prilagaja predavanjem, diskusiji in interesnim sferam študentov) prejmejo študenti po elektronski pošti ali po USB ključu.

Gradivo za vaje se študentom posreduje neposredno iz ustreznih internetnih virov med samo diskusijo, kar omogoča njihovo neposredno sodelovanje pri izbiri virov, njihovi analizi in vsebinskih komentarjih.

Proučitev možnosti za študij na daljavo: podlaga so ustrezni programi na spletni strani www.concourts.net ali na spletni strani FDŠ.

Obveznosti študenta: obvezni predmet - pisni izpit; izbirni predmet – seminarska naloga na temo primerjalnega ustavnega prava v obsegu 30 strani (študent izbere temo iz programa predmeta ali po dogovoru z nosilcem predmeta – mentorjem)

Razvojna vizija programa:

1. Možnosti za študij na daljavo: ustrezní program na spletni strani www.concourts.net ali na spletni strani FDŠ; primer modela takšnega študija, povezanega s spletno stranjo [www.concourts.net](http://college.cengage.com/polisci/janda/chall_dem/9e/resources/internet_exercises14.html), je na http://college.cengage.com/polisci/janda/chall_dem/9e/resources/internet_exercises14.html Predlagam kombinacijo izbranih gradiv s predmetnega

področja, vključno z elektronskimi predstavitvami relevantnih tem in programov in elektronskimi povezavami do relevantnih dokumentov in drugih spletnih strani (na primer, TWEN, The West Education Network, ki ponuja fleksibilna študijska orodja tako za profesorje kot za študente na področju pravnih znanosti: <http://www.carswelledesktop.com/twen.aspx?l=1&p=248>). V vsakem primeru je primerjalni pristop nepogrešljiv tako pri interpretaciji ustave kot pri prizadevanjih za uresničevanje človekovih pravic (več o tem: [http://www.ialsnet.org/meetings/constit/papers/BakerThomas\(USA\).pdf](http://www.ialsnet.org/meetings/constit/papers/BakerThomas(USA).pdf)).

- 2. Poudarek na povezavi teorije s prakso, da študij študente usmeri k praktični uporabi pridobljenega teoretičnega znanja**
- 3. Priprava ustreznega učbenika s temeljnimi vsebinami predmeta**
- 4. Iskanje dodatnih sodobnih razvojnih možnosti z vidika elektronske predstavitve vsebine predmeta in predavanja na ustreznih spletnih straneh in izvedbe samih predavanj s sodobnimi računalniško podprtimi vizualnimi sredstvi.**